

ΧΟΡΟΙ - ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ - ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ της ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ι. ΧΟΡΟΙ

Οι Γενίτσαροι κι οι Μπούλες της Νάουσας

Στη Μακεδονία συναντούμε μεγάλη ποικιλία χορών, μουσικής και ρυθμών που ανήκουν στην χορευτική παράδοση είτε των παλιότερων ντόπιων πληθυσμών είτε των προσφύγων από τη Θράκη, τη Μικρά Ασία και τον Πόντο και εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονική γη μετά το 1923. Συναντούμε χορούς κυκλικούς και αντικριστούς, ανδρικούς, γυναικείους και κοινούς. Στους χορούς αυτούς εμφανίζονται επιρροές από τη Θράκη, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, το Αιγαίο, καθώς και από τις σλάβικες φυλές των βορείων συνόρων της.

Οι ρυθμοί των χορών είναι από δίσημοι έως και δεκαεξάσημοι, μαρτυρώντας την διαχρονική επιρροή και εξέλιξη από τη βυζαντινή μουσική. Οι χοροί είναι συρτοί, τοπικά χασάπικα, στα τρία. Εδώ θα ασχοληθούμε μόνο με τους παλιότερους μακεδονικούς χορούς, καθώς από το 1922 και αργότερα εισάγονται στους χορούς της Μακεδονίας οι χοροί των προσφύγων από τον Πόντο, την Ανατολική Ρωμυλία (Θράκη), τη Μικρά Ασία, ενώ υπήρχαν Βλάχικοι και Σαρακατσάνικοι παραδοσιακοί χοροί που είναι πανελλήνια κοινοί.

Οι στίχοι των περισσότερων τραγουδιών ήταν στο τοπικό σλαβογενές ιδίωμα και πλέον έχουν ξεχαστεί μετά την απαγόρευση του ιδιώματος από το Ελληνικό Κράτος. Οι περισσότεροι όμως έχουν αποδοθεί και τραγουδούνται στα ελληνικά.

Παρακάτω αναφέρονται κατά γεωγραφική περιοχή οι κυριότεροι χοροί. Στους αμιγώς ανδρικούς σημειώνεται στο τέλος (Α), στους αμιγώς γυναικείους αναγράφεται στο τέλος (Γ).

Α. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΚΟΙΝΟΙ (περισσότερες από μία περιοχές)

Μακεδονικός χασάπικος - Μακεδονικός συρτός - Ράικο - Γερακίνα - Γκάντα - Καστοριανός - Τρίπε πάτι (Α) - Εντεκα - Έλενο Μόμε (κόρη Ελένη) - Στάνκαινα ή Σταμούλω ή Στάγκινα - Μπόιμ'τσα - Παρδαλά τσουράπια - Μήλο μου κόκκινο

A1. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Γκάνιτα - Συρτός Μακεδονικός (Καπουτζήδων) - Παρτάλω - Τρεχάτο - Παλαίστρα - Τ' αστρίν κι του φεγγαράκι (Γ)

A2. ΗΜΑΘΙΑ

A) ΒΕΡΟΙΑ

Γιαντσίτσκα - Συγκαθιστός

B) Γ Ι Δ Α' (ΡΟΥΜΛΟΥ'ΚΙ)

Κλέφτικος Μακεδονικός - Ντούσκο - Κασιάμπα - Πατρούνα ή Πατρώνα - Δημητρούλα

Γ) ΝΑΟΥΣΑ

Νιζάμικος (Α) - Πατρούνινο ή Πετρούνα ή Πατρώνα - Δημητρούλα - Κατέβα Λένκω - Πόποβα κέρκα (Η κόρη του παπά) - Μάρενα - Σύρε-Σύρε (Γ) - Μακρυνίτσα (Γ)

A3. ΚΙΛΚΙΣ

A) ΚΙΛΚΙΣ

Παλικαρίσιος ή Μπαμπαίτικος (Α) - Γονατιστός ή Πουσιτνίτσα (Α) - Μάρενα - Μπάμπω Χοροσού - Στρωτός ή Ντούσκος - Γεροντίστικος - Κουτσός ή Τικφέσκος

B) ΓΟΥΜΕΝΙΣΣΑ

Γκέικος (Α) - Καρασούλης (Α) - Μπόϊμ'τσα - Μάσο - Μπαρμπαγιώργεφτσα (Γ) - Δεκαοχτάρα - Ντούντουλο

Γ. ΓΡΙ'ΒΑ

Λισσάβω (Γ) - Μπέλα Λυμπίω (όμορφη Ολυμπία) (Γ) - Κλανιάτσα ή Προσκυνητής

A4. ΠΕΛΛΑ

A) ΑΡΙΔΑΙΑ

Προσκυνητός - Τικφέσκος ή Κουτσός - Λιούτα Ρακία - Πουσιτνίτσα ή Γονατιστός - Πετρούλα

B) ΕΔΕΣΣΑ

Αντικριστός Έδεσσας - Μπαϊτούσκινο - Μπούκιτε ρασβίβατ (Οι οξιές ανθίζουν)
Σουλεϊμάν αγάς

A5. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

A) ΑΡΝΑΙΑ

Κοτσμάνε

B) ΙΕΡΙΣΣΟΣ

Μαύρα ματάκια φίλησα - Καγκελευτός

Γ) ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ

Συρτός Πολυγύρου - Σήμερα είναι τ' Αη-Λιά - Πέντε παιδιά πολυγυρνά

II. ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ

Νυφική φορεσιά Επισκοπής

Κεφαλόδεσμος Γιδά (Ρουμλούκι)

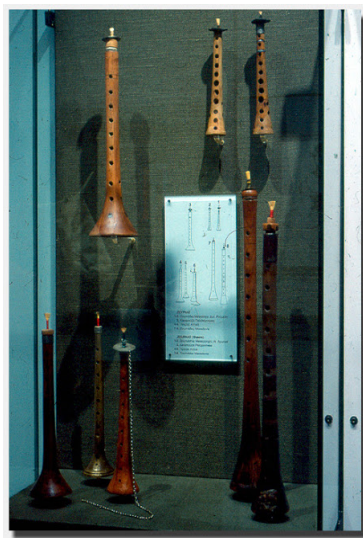
Ανδρική Νεοχωρούδας

Οι γυναικείες ενδυμασίες της Κεντρικής Μακεδονίας κατατάσσονται στην κατηγορία των ελληνικών παραδοσιακών ενδυμασιών με βυζαντινή προέλευση, είναι δηλ. φορεσιές με καβάδι. Το καβάδι είναι μακρύ ένδυμα που είναι ανοικτό κατακόρυφα ή σταυρωτό, με μανίκια άλλοτε στενά και άλλοτε πλατιά. Τέτοιες φορεσιές είναι οι παρακάτω :

1. **Η παλαιότερη φορεσιά της Βέροιας** . Αποτελείται από φαρδιές, μακριές βράκες κάτω από το πουκάμισο, το αντερί με τα μακριά μανίκια , τον τσεβρέ και το μείντάνι.
2. **Η φορεσιά της Επισκοπής**. Αποτελείται από το κουσούλι , το καβάδι , τον σαγιά, το κοντόσι, το ζουνάρι, την ποδιά, την ζώνη, τα τσάρνε, τα τσούλια , τον κεφαλόδεσμο και τα κοσμήματα.
3. **Η φορεσιά του Ρουμλουκιού** . Αποτελείται από το καντάρι, το πουκάμισο, την τραχηλιά και το αντίρι, τον σαγιά, το ζουνάρι, το κοντόσι και τα μπρουμάνικα, την φούτα, το καποτί και τα σκουφούνια καθώς και τον κεφαλόδεσμο και τα κοσμήματα
4. **Η φορεσιά της Καπουτζήδας** . Τη φορεσιά της Καπουτζήδας (Πυλαίας) αποτελούσαν η φανέλα με τα πλεχτά μανίκια, το π(ου)κάμ(ι)σου, το σαγιά, το μάλλινο ζωνάρι, η φούτα, το χρυσοκέντητο ζουνάρι, η γούνα, οι κάλτσες ή σκουφούνια και οι παντόφλες ή γαλέντζες, τον κεφαλόδεσμο που σχηματιζόταν με το τουλπάνι, το τσεμπέρι, το πισκίρι ή κάρπα και την άκρη. Τα κοσμήματα της φορεσιάς ήταν οι αλυσίδες με τα φλουριά, το κλεικουτήρι, το σουργούτς ή λούδι, τα κρεματσούλια, τα μπελετζίκια και τα δαχτυλίδια.
5. **Η φορεσιά της Μπάλιζας και του Δρυμού** Η φορεσιά της Μπάλιζας και του Δρυμού αποτελείται από το κοντό, το πουκάμισο, το σαγιά ή τον ντουλαμά ή το οσάρ ή τη γουνέλα, το νυφικό αλατζά ή τον καμχά, το κοντόσι, το ζουνάρι, τη φούτα, τις κάλτσες και τα γουρουνοτσάρουχα (επί τουρκοκρατίας) ή τα βιδέλα καθώς και τον κεφαλόδεσμο που σχηματιζόταν με το μαντήλι.
6. **Η φορεσιά του Ασβεστοχωρίου** Η φορεσιά του Ασβεστοχωρίου αποτελείται από τα πουκάμισα, το σαγιά ή τη σαγκία, τα ραγκαβίτσα, το πόες ή τη ζώνη, το πιλένο ή ποδιά, την καπούτα, το μαντήλι της ποδιάς, τις κάλτσες και τα παπούτσια.
7. **Η φορεσιά της Χαλκιδικής** Η φορεσιά αποτελείται από τα βρακιά, το μπαμπουκλί, το πουκάμισο με τους κινέδες, το ψαλιδωτό καβάδι, το λαχώρι, την ποδιά, τα σκουφούνια, τα τιρλίκια και τις κουντούρες.

Απ' όλες τις παραπάνω ενδυμασίες, η **φορεσιά του Ρουμλουκιού** (δηλ. της περιοχής γύρω από την Αλεξάνδρεια Ημαθίας ή αλλιώς Γιδά)), είναι ξεχωριστή από τις υπόλοιπες ελληνικές φορεσιές, με σημαντική παράδοση που φημίζεται να φτάνει έως τις περικεφαλαίες των μακεδόνων στρατιωτών του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η φορεσιά χαρακτηρίζεται από τον ιδιόμορφο κεφαλόδεσμο, που μοιάζει με περικεφαλαία και ονομάζεται τοπικά το «κατσούλι», ενώ είναι σημάδι ελληνικής καταγωγής της φορεσιάς. Η φορεσιά του Ρουμλουκιού χαρακτηρίζεται από απλότητα και αυστηρότητα του γενικού χρωματισμού της, γεγονός που την διαφοροποιεί από το γενικό κανόνα των πολύχρωμων σχεδίων που επικρατούν στις ελληνικές φορεσιές.

III. ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Τα πρώτα μουσικά όργανα στην περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας είναι οι γκάνιντες, οι φλογέρες, τα νταούλια και οι ζουρνάδες. Όμως από το 2^ο μισό του 19^{ου} αιώνα εμφανίζονται οι κομπανίες με τα Χάλκινα, που αποτελούν πλέον το σήμα κατατεθέν της παραδοσιακής μουσικής της Μακεδονίας. Τα χάλκινα είναι τα όργανα που χρησιμοποιούσαν οι περιφερόμενες κομπανίες, σε όλη σχεδόν τη Μακεδονία. Αν και ο ρυθμός τους διαφέρει από περιοχή σε περιοχή, τα χάλκινα πνευστά όργανα είναι παντού τα ίδια: κλαρίνο, τρομπόνι, τρομπέτα και κορνέτα συνοδεύονται από το νταούλι και το τύμπανο με πιατίни και δημιουργούν τον χαρακτηριστικό ήχο της μακεδονικής παραδοσιακής μουσικής.

Υπάρχουν, όμως, σε ορισμένες περιοχές, όπως είναι η περιοχή της Θεσσαλονίκης, της Χαλκιδικής και της Καβάλας, και κομπανίες, που έχουν ως βασικά όργανα το βιολί και το κλαρίνο, με συνοδευτικά το ούτι, το τουμπερλέκι ή το νταούλι.-

Για την εργασία αυτή που πραγματεύεται τους χορούς, την ενδυμασία και τα μουσικά όργανα της παράδοσης στην Κεντρική Μακεδονία συνεργάστηκαν οι παρακάτω μαθήτριες του Α' Τοιστσειού Λυκείου:

Ξανή ΒΑΡΡΑ - Β1

Ξιόνα (Ευφροσύνη) ΜΟΥΣΤΑΚΑ - Β3

Χριστίνα ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ - Β3

Μαρία-Νεφέλη ΣΑΧΙΝΗ - Β4